Sþ. 657. Tillaga til þingsályktunar [330. mál]

um rannsóknarnefnd til að kanna hvort hugsanlegt sé að starfsmenn lögreglunnar virði ekki 66. gr. stjórnarskrárinnar um friðhelgi einkalífsins.

Flm.: Guðrún Helgadóttir, Kristín Halldórsdóttir, Níels Árni Lund.

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa sjö manna nefnd til að rannsaka hvort ásakanir um að lögreglan í Reykjavík hafi brotið gegn 66. gr. stjórnarskrárinnar, um friðhelgi einkalífsins, eigi við rök að styðjast. Í nefndinni skulu eiga sæti einn þingmaður frá hverjum þeirra stjórnmálaflokka er fulltrúa eiga á Alþingi en dómsmálaráðherra skal skipa sjöunda manninn og skal hann vera formaður nefndarinnar.

Nefndin skal kanna hvort þess séu dæmi að persónunjósnir séu stundaðar, sími hleraður, póstur rannsakaður eða á annan hátt sé gengið á rétt einstaklinga til persónulegrar

friðhelgi án þess að dómsúrskurður eða sérstök lagaheimild liggi fyrir. Nefndinni er heimilt að kalla fyrir embættismenn og aðra þá er hún telur geta varpað ljósi á málið.

Nefndin skal skila Alþingi skýrslu um niðurstöður sínar fyrir lok septembermánaðar 1988. Kostnaður við störf nefndarinnar greiðist úr ríkissjóði.

Greinargerð.

Í 66. gr. stjórnarskrárinnar segir svo:

„Heimilið er friðheilagt. Ekki má gera húsleit né kyrrsetja bréf og önnur skjöl og rannsaka þau nema eftir dómsúrskurði eða eftir sérstakri lagaheimild."

Hvarvetna í samfélögum, sem kenna sig við lýðræðislegt stjórnarfar, er fyrrgreint ákvæði eitt af grundvallaratriðum mannréttinda og frelsis einstaklingsins til að lifa lífi sínu án íhlutunar yfirvalda. Í lýðræðisríkjum eiga menn að hafa óskorað frelsi til orða og athafna, svo fremi að það brjóti ekki í bága við landslög. Andhverfa lýðræðisríkisins er lögregluríkið þar sem stjórnvöld og lögregla hirða hvergi um mannhelgi eða frelsi til orðs og æðis, heldur beita valdi sínu í eigin þágu án minnsta tillits til mannréttinda. Enginn Íslendingur velkist í vafa um hvort stjórnarfarið hann kýs fremur og öll viljum við standa vörð um þá þjóðfélagsgerð sem við höfum kosið okkur, þjóðfélag lýðræðis og þingræðis.

Það er því alvarlegt mál sem krefst rannsóknar Alþingis þegar virt tímarit, í þessu tilviki tímaritið Þjóðlíf, 2. tölublað 4. árgangs, birtir viðtal við einstakling sem fullyrðir að hann hafi orðið fyrir persónunjósnum lögreglu, sími sinn hafi verið hleraður og póstur skoðaður án þess að dómsúrskurður hafi verið felldur eða heimild veitt. Enn alvarlegra verður að teljast að lögreglustjórinn í Reykjavík vill aðspurður „hvorki játa því né neita" að verið geti að þessar ásakanir eigi við rök að styðjast.

Hér skal ekkert fullyrt um stöðu þessara mála innan lögreglunnar. En ljóst er að ásakanir á borð við þær sem fram koma í viðtölum í umræddu tímariti hljóta að kalla á rannsókn málsins og það er ekki verkefni einstaklinga að inna hana af hendi eða leita réttar síns heldur umboðsmanna þeirra, Alþingis sjálfs. Það er ekki aðeins þetta eina mál sem rannsaka þarf heldur einnig hver áhersla sé lögð á það innan lögreglunnar almennt að hvergi sé gengið á rétt manna til friðhelgi í einkalífi sínu.

Það er grundvallaratriði í sérhverju lýðræðisríki að landsmenn eigi góð samskipti við lögregluna, virði störf hennar og líti á þau sem mikilvægan þátt í samstarfi beggja aðila við að halda uppi lögum og reglu í landinu. En því aðeins getur lögreglan búist við trausti manna að innan hennar starfi vel menntaður hópur manna sem ævinlega hefur að leiðarljósi þá óumdeildu kröfu að allir menn eigi afdráttarlausan rétt til friðhelgi svo lengi sem þeir gerast ekki brotlegir við landslög.

Það hlýtur því að vera okkur öllum í hag, lögreglunni og landsmönnum öllum, að úr því sé skorið svo að ekki verði um villst að lögreglan virði stjórnarskrá landsins til hins ýtrasta og standi vörð um mannréttindi okkar og friðhelgi einkalífs. Verði brestur í trúnaði lögreglu og annarra landsmanna kann að koma til örðugleika sem illt kann að reynast að lagfæra. Ekki síst kynni fólki að reynast torvelt að innræta börnum sínum þá virðingu fyrir lögreglunni sem eðlileg er og nauðsynleg er hverju siðmenntuðu samfélagi þar sem menn vilja lifa saman í sem bestri sátt og samlyndi.

Í trausti þess að unnt verði að taka af allan vafa um vilja lögreglunnar til að virða stjórnarskrá landsins og friðhelgi fólksins í landinu er þessi tillaga flutt.